

भारत सरकार

विधि व न्याय मंत्रालय

वस्तू व सेवा कर (राज्यांना भरपाई) अधिनियम, २०१७

(सन २०१७ चा अधिनियम क्रमांक १५)

[१७ मे, २०२२ रोजी यथाविद्यमान]

The Goods And Services Tax
(Compensation to States) Act, 2017

(Act No. 15 of 2017)

[As in force on the 17th May, 2022]

संचालक, शासन मुद्रण व लेखनसामग्री, महाराष्ट्र शासन यांनी भारत सरकारच्या वटीने मुद्रित व प्रकाशित केले.

२०२३

[किंमत रु. : ₹४००]

(एक)

प्राक्कथन

दिनांक १७ मे, २०२२ रोजी यथाविद्यमान असल्याप्रमाणे, दि गुडस् अॅन्ड सर्विसेस् टॅक्स (कॉम्पेन्सेशन टू स्टेट्स) अॅक्ट, २०१७ याच्या या आवृत्तीत, मराठीतील त्याचा प्राधिकृत पाठ अंतर्भूत असून तो, भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग बारा, अनुभाग १, खंड २१, अंक १, दिनांक १९ जानेवारी, २०२३ यात पृष्ठे ४१ ते ४९ वर प्रसिद्ध केला होता.

हा प्राधिकृत पाठ, प्राधिकृत पाठ (केंद्रीय विधि) अधिनियम, १९७३ याच्या कलम २, खंड (क) अन्वये राष्ट्रपतीच्या प्राधिकारान्वये प्रसिद्ध केला होता आणि अशा प्रसिद्धीनंतर, तो त्या अधिनियमाचा मराठीतील प्राधिकृत पाठ झाला आहे.

नवी दिल्ली,
दिनांक : २ ऑगस्ट २०२२.

डॉ. रीटा वशिष्ठ,
सचिव, भारत सरकार.

PREFACE

This edition of The Goods and Services Tax (Compensation to States) Act, 2017 as in force on the 17th May, 2022 contains the authoritative text of that Act in Marathi which was published in the *Gazette of India*, Extraordinary, Part XII, Section 1, Vol. 21, No. 1, dated the 19th January, 2023 on pages 41 to 49.

This authoritative text was published under the authority of the President under Section 2, clause (a) of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 and on such publication, it became the authoritative text of that Act in Marathi.

New Delhi,
Dated : 2nd August 2022.

DR. REETA VASISHTA,
Secretary to Government of India.

(तीन)

वस्तू व सेवा कर (राज्यांना भरपाई) अधिनियम, २०१७

कलमांचा क्रम

कलमे

१. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ.
२. व्याख्या.
३. प्रक्षेपित वृद्धी दर.
४. आधार वर्ष.
५. आधार वर्ष महसूल.
६. कोणत्याही वर्षाचा प्रक्षेपित महसूल.
७. भरपाईची परिगणना व ती देणे.
८. उपकर आकारणे व वसूल करणे.
९. विवरणे, प्रदाने व परतावे.
१०. उपकराचे उत्पन्न निधीमध्ये जमा करणे.
११. उपकराशी संबंधित अन्य तरतुदी.
१२. नियम करण्याचा अधिकार.
१३. नियम संसदेसमोर ठेवणे.
१४. अडचणी दूर करण्याचा अधिकार.

अनुसूची.

इंग्रजी-मराठी शब्दसूची.

मराठी-इंग्रजी शब्दसूची.

वस्तू व सेवा कर (राज्यांना भरपाई) अधिनियम, २०१७

(२०१७ चा अधिनियम क्रमांक १५)

[१७ मे, २०२२ रोजी यथाविद्यमान]

[१२ एप्रिल, २०१७.]

संविधान (एकशे एकावी सुधारणा) अधिनियम, २०१६ याच्या तरतुदीनुसार वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे होणाऱ्या महसुलाच्या हानीबद्दल राज्यांना भरपाई देण्यासाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.

तो, भारतीय गणराज्याच्या अडुसष्टाव्या वर्षी, संसदेकडून पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

१. (१) या अधिनियमास, वस्तू व सेवा कर (राज्यांना भरपाई) अधिनियम, २०१७, असे म्हणावे. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ.

(२) त्याचा विस्तार संपूर्ण भारतभर असेल.

(३) केंद्र सरकार, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, नेमून देईल अशा दिनांकास^१ तो अंमलात येईल.

२. (१) या अधिनियमात, संदर्भनुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,— व्याख्या.

(क) “ केंद्रीय कर ” याचा अर्थ, केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये आकारलेला आणि वसूल केलेला केंद्रीय वस्तू व सेवा कर, असा आहे ;

(ख) “ केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियम ” याचा अर्थ, केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियम, २०१७, असा आहे ;

(ग) “ उपकर ” याचा अर्थ, कलम ८ अन्वये आकारलेला वस्तू व सेवा कर भरपाई उपकर, असा आहे ;

(घ) “ भरपाई ” याचा अर्थ, कलम ७ अन्वये निर्धारित केल्याप्रमाणे, वस्तू व सेवा कर भरपाईच्या स्वरूपातील रक्कम, असा आहे ;

(ङ) “ परिषद ” याचा अर्थ, कलम ८ मध्ये निर्दिष्ट केलेला वस्तू व सेवा कर भरपाई निधी, असा आहे ;

(च) करपात्र व्यक्तीच्या संबंधात, “ निविष्टी कर ” याचा अर्थ,—

(एक) तिला केलेल्या वस्तुंच्या किंवा सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या कोणात्याही पुरवठ्यावर आकारलेला उपकर, असा आहे ;

(दोन) वस्तुंच्या आयातीवर आकारलेला उपकर, असा आहे आणि त्यामध्ये प्रत्यावर्ती आकाराच्या आधारे प्रदेय असलेल्या उपकराचा समावेश होतो ;

२०१७ चा १३. (ज) “ एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियम ” याचा अर्थ, एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियम, २०१७, असा आहे ;

(झ) “ एकात्मिक कर ” याचा अर्थ, एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये आकारलेला व वसूल केलेला एकात्मिक वस्तू व सेवा कर, असा आहे ;

१. अधिसूचना क्रमांक जी. एस. आर. ७०० (ई), दिनांक २८ जून, २०१७ अन्वये १ जुलै, २०१७, भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग दोन, खंड ३ (एक) पहा.

(ज) “ विहित ” याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये परिषदेच्या शिफारशीवरुन केलेल्या नियमांद्वारे विहित, असा आहे ;

(ट) “ प्रक्षेपित वृद्धी दर ” याचा अर्थ, कलम ३ नुसार संक्रमण कालावधीसाठी प्रक्षेपित केलेला वृद्धी दर, असा आहे ;

(ठ) “ अनुसूची ” याचा अर्थ, या अधिनियमाला जोडलेली अनुसूची, असा आहे ;

(ड) “ राज्य ” याचा अर्थ,—

(एक) कलमे ३, ४, ५, ६ व ७ च्या प्रयोजनार्थ, केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये व्याख्या केलेली राज्ये ; आणि

(दोन) कलमे ८, ९, १०, ११, १२, १३ व १४ च्या प्रयोजनार्थ, केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये व्याख्या केलेली राज्ये आणि संघ राज्यक्षेत्र वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये व्याख्या केलेली संघ राज्यक्षेत्रे,

असा आहे ;

(ढ) “ राज्य कर ” याचा अर्थ, संबंधित राज्य वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये आकारलेला आणि वसूल केलेला राज्य वस्तू व सेवा कर, असा आहे ;

(ण) “ राज्य वस्तू व सेवा कर अधिनियम ” याचा अर्थ, वस्तुच्या किंवा सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या पुरवठ्यावर संबंधित राज्याने कराची आकारणी व वसूली करण्यासाठी राज्य विधानमंडळाने करावयाचा कायदा, असा आहे ;

(त) “ करपत्र पुरवठा ” याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये उपकरासाठी जो आकारणीयोग्य आहे असा वस्तुंचा किंवा सेवांचा अथवा दोन्हीचा पुरवठा, असा आहे ;

(थ) “ संक्रमण दिनांक ” याचा अर्थ, कोणत्याही राज्याच्या बाबतीत, ज्या दिनांकास संबंधित राज्याचा राज्य वस्तू व सेवा कर अधिनियम अंमलात येतो तो दिनांक, असा आहे ;

(द) “ संक्रमण कालावधी ” याचा अर्थ, संक्रमण दिनांकापासून पाच वर्षांचा कालावधी, असा आहे ; आणि

(ध) “ संघराज्य क्षेत्र वस्तू व सेवा कर अधिनियम ” याचा अर्थ, संघ राज्यक्षेत्र वस्तू व सेवा कर २०१७ चा अधिनियम, २०१७, असा आहे.

(२) या अधिनियमात वापरलेले आणि व्याख्या न केलेले परंतु केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमामध्ये व एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियमामध्ये व्याख्या केलेले शब्द व शब्दप्रयोग यांना, त्या अधिनियमामध्ये अनुक्रमे जे अर्थ नेमून देण्यात आले असतील तेच अर्थ असतील.

प्रक्षेपित वृद्धी ३. संक्रमण कालावधीमध्ये एखाद्या राज्यासाठी समाविष्ट केलेला महसुलाचा प्रक्षेपित नाममात्र वृद्धी दर, दर. प्रतिवर्षी चौदा टक्के इतका असेल.

आधार वर्ष ४. संक्रमण कालावधीमध्ये कोणत्याही वित्तीय वर्षात प्रदेय असलेल्या भरपाईच्या रकमेची परिगणना करण्याच्या प्रयोजनार्थ, ३१ मार्च, २०१६ रोजी संपणारे वित्तीय वर्ष हे, आधार वर्ष म्हणून घेण्यात येईल.

आधार वर्ष ५. (१) पोट-कलमे (२), (३), (४), (५) व (६) च्या तरतुदींस अधीन राहून, एखाद्या राज्याचा आधार महसूल. वर्ष महसूल हा, संबंधित राज्याने किंवा संघराज्याने आकारलेल्या करांमुळे आधार वर्षामध्ये राज्याने व स्थानिक संस्थांनी वसूल केलेला महसूल आणि संबंधित राज्याने किंवा संघराज्याने लादलेल्या, जे वस्तू व सेवा करामध्ये समाविष्ट केलेले आहेत असे, पुढील करांच्या बाबतीतील निव्वळ परतावे यांची एकूण रक्कम इतका असेल :—

संविधान (एकशे एकावी सुधारणा) अधिनियम, २०१६ याच्या तरतुदीच्या प्रारंभापूर्वी,—

(क) संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची-दोन (राज्यसूची) मधील पूर्वीची नोंद ५४ अन्वये

संबंधित राज्याने आकारलेला मूल्यवर्धित कर, विक्री कर, खरेदी कर, कार्यक्रमाटावर वसूल केलेला कर, किंवा अन्य कोणताही कर ;

- १९५६ चा ७४.
- (ख) केंद्रीय विक्री कर अधिनियम, १९५६ अन्वये आकारलेला केंद्रीय विक्री कर ;
 - (ग) संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची-दोन (राज्य सूची) च्या पूर्वीची नोंद ५२ अन्वये संबंधित राज्याने आकारलेला प्रवेश कर, जकात, स्थानिक संस्था कर, किंवा अन्य कोणताही कर ;
 - (घ) संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची-दोन (राज्य सूची) च्या पूर्वीची नोंद ६२ अन्वये संबंधित राज्याने आकारलेला करमणूक, मनोरंजन, पैज व जुगार यांवरील करांसह चैनीच्या वस्तुंवरील कर किंवा अन्य कोणताही कर ;
 - (ङ) संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची- दोन (राज्य सूची) च्या पूर्वीची नोंद ५५ अन्वये संबंधित राज्याने आकारलेला जाहिरातींवरील कर किंवा अन्य कोणताही कर ;
 - (च) संविधानाच्या पूर्वीचा अनुच्छेद २६८ अन्वये संघराज्याने आकारलेले परंतु संबंधित राज्य शासनाने वसूल करून ठेवून घेतलेले औषधीय व प्रसाधन पदार्थांवरील उत्पादन शुल्क ;
 - (छ) पोट-कलम (४) अन्वये अधिसूचित केलेल्या कोणत्याही अधिनियमान्वये राज्य शासनाने संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची-दोनच्या नोंदी ५२, ५४, ५५ व ६२ यांसह नोंद ६६ अन्वये आकारलेला कोणताही उपकर किंवा अधिभार किंवा शुल्क :
- परंतु असे की, एखाद्या राज्यात आधार वर्षामध्ये वसूल केलेल्या महसूलात, पुढील करांखालील निव्वळ परतावे, त्या राज्याच्या आधारवर्ष महसुलाच्या परिगणनेत अंतर्भूत करण्यात येणार नाहीत :—
- (क) पेट्रोलियम क्रूड, हायस्पीड डिझेल, मोटार स्पिरिट (सामान्यतः पेट्रोल म्हणून ओळखले जाणारे), नैसर्गिक वायू, विमानचालन चक्की इंधन व मानवी सेवनाचे अल्कोहोलयुक्त मद्य यांच्या विक्रीवर किंवा खरेदीवर संविधान (एकशे एकावी सुधारणा) अधिनियम, २०१६ याच्या तरतुदी अंमलात येण्यापूर्वी, संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची- दोन (राज्य सूची) च्या पूर्वीची नोंद ५४ अन्वये अधिनियमित केलेल्या कोणत्याही अधिनियमान्वये आकारलेले कोणतेही कर ;
 - (ख) पेट्रोलियम क्रूड, हायस्पीड डिझेल, मोटार स्पिरिट (सामान्यतः पेट्रोल म्हणून ओळखले जाणारे), नैसर्गिक वायू विमानचालन चक्की इंधन व मानवी सेवनाचे अल्कोहोलयुक्त मद्य यांच्या विक्रीवर किंवा खरेदीवर केंद्रीय विक्रीकर अधिनियम, १९५६ अन्वये, आकारलेला कर ;
 - (ग) पेट्रोलियम क्रूड, हायस्पीड डिझेल, मोटार स्पिरिट (सामान्यतः पेट्रोल म्हणून ओळखले जाणारे), नैसर्गिक वायू विमानचालन चक्की इंधन व मानवी सेवनाचे अल्कोहोलयुक्त मद्य यांच्या विक्रीवर किंवा खरेदीवर राज्य शासनाने बसविलेला कोणताही कर ; आणि
 - (घ) संविधान (एकशे एकावी सुधारणा) अधिनियम, २०१६ याच्या तरतुदी अंमलात येण्यापूर्वी संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीच्या सूची-दोन (राज्य सूची) च्या पूर्वीची नोंद ६२ अन्वये अधिनियमित केलेल्या कोणत्याही अधिनियमान्वये राज्याने आकारलेला परंतु स्थानिक संस्थांनी वसूल केलेला करमणूक कर.
- (२) * जम्मू व काश्मीर राज्याच्या बाबतीत, आधार वर्ष महसुलामध्ये, आधार वर्षामध्ये, उक्त राज्य शासनाने सेवांच्या विक्रीवर केलेल्या कराच्या रकमेचा समावेश असेल.
- (३) संविधानाच्या अनुच्छेद २७९क च्या खंड (४) च्या उप-खंड (छ) मध्ये नमूद केलेल्या राज्यांच्या बाबतीत, पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अशा विनिर्दिष्ट करांच्या बाबतीत राज्यामधील औद्योगिक गुंतवणुकीला

* अधिसूचना क्रमांक स्थायी आदेश ३९१२ (ई), दि. ३० ऑक्टोबर, २०१९ अन्वये हा अधिनियम जम्मू व काश्मीर संघ राज्यक्षेत्रास व लडाख संघ राज्यक्षेत्रास लागू केला आहे.

चालना देण्यासाठी उक्त राज्य शासनांनी दिलेल्या सुटीमुळे किंवा सवलतीमुळे सोडून दिलेली महसूलाची रक्कम, विहित करण्यात येईल अशा शर्तीच्या अधीन राहून, राज्याच्या एकूण आधार वर्ष महसूलात अंतर्भूत करण्यात येईल.

(४) ज्या अन्वये विनिर्दिष्ट कर वस्तू व सेवा करांमध्ये समाविष्ट केले जातात असे केंद्र सरकारचे आणि राज्य शासनांचे अधिनियम अधिसूचित करण्यात येतील त्याप्रमाणे असतील.

(५) भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाने लेखापरीक्षा केल्याप्रमाणे त्या वर्षामध्ये वसूल केलेल्या महसूलाच्या व दिलेल्या निव्वळ परताव्याच्या आकडेवारीच्या आधारे, पोट-कलमे (१), (२), (३) व (४) नुसार आधार वर्ष महसूलाची परिगणना करण्यात येईल.

(६) कोणत्याही राज्याच्या बाबतीत, जर पोट-कलमे (१), (२), (३) व (४) मध्ये नमूद केलेल्या महसूलाचा कोणताही भाग, संबंधित राज्याच्या एकत्रित निधीत जमा केला नसेल तर, विहित करण्यात येतील अशा शर्तीस अधीन राहून, तो त्या राज्याच्या एकूण आधार वर्ष महसूलात अंतर्भूत करण्यात येईल.

कोणत्याही वर्षाचा ६. एखाद्या राज्यातील कोणत्याही वर्षाचा प्रक्षेपित महसूल हा, त्या राज्याच्या आधार वर्ष महसूलावर प्रक्षेपित महसूल. प्रक्षेपित वृद्धी दर लागू करून परिगणना करण्यात येईल.

उदाहरण.—जर कलम ५ नुसार परिगणना केलेला संबंधित राज्याचा, २०१५-१६ चा आधार वर्ष महसूल, शंभर रुपये इतका असेल तर, वित्तीय वर्ष २०१८-१९ चा प्रक्षेपित महसूल पुढीलप्रमाणे असेल :-

$$2018-19 \text{ चा प्रक्षेपित महसूल} = 100 (1 + 14/100)^3$$

भरपाईची परिगणना व ती देणे. ७. (१) या अधिनियमाखालील भरपाई, संक्रमण कालावधीत कोणत्याही राज्याला प्रदेय असेल.
(२) एखाद्या राज्याला प्रदेय असलेली भरपाई, प्रत्येक दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या शेवटी तात्पुरत्या स्वरूपात परिगणना करण्यात व देण्यात येईल, आणि ती, भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाने लेखापरीक्षा केल्याप्रमाणे महसूलाची अंतिम आकडेवारी मिळाल्यानंतर, प्रत्येक वित्तीय वर्षासाठी अंतिमतः परिगणना करण्यात येईल :

परंतु असे की, वसूल केलेल्या महसूलाच्या लेखापरीक्षित आकडेवारीप्रमाणे, संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षात एखाद्या राज्याला भरपाई म्हणून कोणतीही अधिक रक्कम देण्यात आली असेल त्याबाबतीत, अशा प्रकारे दिलेली अधिक रक्कम ही, नंतरच्या वित्तीय वर्षामध्ये अशा राज्याला प्रदेय असलेल्या भरपाईच्या रकमेतून समायोजित करण्यात येईल.

(३) कोणत्याही राज्याला संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षासाठी प्रदेय असलेली एकूण भरपाई, पुढील रीतीने परिगणना करण्यात येईल :—

(क) वस्तू व सेवा कराच्या अभावी जो एखाद्या राज्याला उपार्जित होऊ शकला असता असा संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षाचा प्रक्षेपित महसूल, कलम ६ नुसार परिगणना करण्यात येईल ;

(ख) संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षात एखाद्या राज्याने वसूल केलेला प्रत्यक्ष महसूल, हा, भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे,—

(एक) राज्याने वसूल केलेला राज्य करामधील प्रत्यक्ष महसूल, राज्य वस्तू व सेवा कर अधिनियम याच्या प्रकरण अकरा व वीस अन्वये उक्त राज्याने दिलेला निव्वळ परतावा ;

(दोन) त्या राज्यास संविभाजित केलेला एकात्मिक वस्तू व सेवा कर ; आणि

(तीन) कलम ५ च्या पोट-कलम (४) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिनियमांन्वये संबंधित राज्यांनी आकारलेल्या करांमुळे करांची कोणतीही वसूली, अशा करांचा निव्वळ परतावा,

असेल ;

(ग) कोणत्याही वित्तीय वर्षात प्रदेय असलेली एकूण भरपाई ही, कोणत्याही वित्तीय वर्षाचा प्रक्षेपित महसूल आणि खंड (ख) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या एखाद्या राज्याने वसूल केलेला प्रत्यक्ष महसूल यांमधील फरक असेल.

(४) संक्रमण कालावधीमधील एखाद्या राज्याकरिता कोणत्याही वर्षातील प्रत्येक दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरीस असलेली महसुलाची हानी, उक्त कालावधीच्या अखेरीस पुढील रीतीने परिगणना करण्यात येईल :—

(क) संबंधित वित्तीय वर्षाच्या संबद्ध दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरपर्यंत वस्तू व सेवा कराच्या अभावी राज्यास जो प्राप्त होऊ शकला असता असा प्रक्षेपित महसूल, कलम ६ अनुसार परिगणना केलेल्या संक्रमण कालावधीतील कोणत्याही वित्तीय वर्षाच्या एकूण प्रक्षेपित महसुलाच्या रकमेच्या टक्केवारीनुसार यथाप्रमाण तत्त्वावर परिगणना करण्यात येईल ;

उदाहरण- जर कलम ६ अनुसार परिगणना केलेला कोणत्याही वर्षाचा प्रक्षेपित महसूल, शंभर रुपये इतका असेल तर, या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, दहा महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरीपर्यंत जो प्राप्त होऊ शकला असता असा परिगणित करण्याचा प्रक्षेपित महसूल, $100 \times (5/6) =$ रुपये 83.33 इतका असेल ;

(ख) संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षात संबद्ध दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरपर्यंत एखाद्या राज्याने वसूल केलेला प्रत्यक्ष महसूल,—

(एक) राज्याने वसूल केलेला राज्य करामधील प्रत्यक्ष महसूल, राज्य वस्तू व सेवा कर अधिनियमाची प्रकरणे अकरा व वीस या अन्वये राज्याने दिलेले निव्वळ परतावे ;

(दोन) [केंद्रीय अप्रत्यक्ष कर व सीमा शुल्क मंडळाच्या] प्रधान मुख्य लेखा नियंत्रकाने प्रमाणित केल्याप्रमाणे, त्या राज्यास संविभाजित केलेला एकात्मिक वस्तू व सेवा कर ; आणि

(तीन) कलम ५ च्या पोट-कलम (४) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या अधिनियमांन्वये, उक्त राज्याने आकारलेल्या करांची कोणतीही वसुली, अशा करांचा निव्वळ परतावा,

हा असेल ;

(ग) कोणत्याही वित्तीय वर्षात संबद्ध दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरीस कोणत्याही राज्यास प्रदेय असलेली तात्पुरती भरपाई ही, खंड (क) अनुसार संबद्ध कालावधीच्या अखेरपर्यंत प्रक्षेपित केलेला महसूल आणि खंड (ख) मध्ये निर्दिष्ट केल्याप्रमाणे उक्त कालावधीत एखाद्या राज्याने वसूल केलेला प्रत्यक्ष महसूल यांमधील फरक, संक्रमण कालावधीमधील उक्त वित्तीय वर्षातील आधीच्या दोन महिन्यांच्या कालावधीच्या अखेरपर्यंत राज्याला प्रदान केलेल्या तात्पुरत्या भरपाईच्या रकमेने कमी करण्यात येईल.

(५) भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाकडून लेखापरीक्षा केलेल्या महसुलाची आकडेवारी मिळाल्यावर, पोट-कलम (३) च्या तरतुदीनुसार परिगणना केलेली एखाद्या राज्याला प्रदेय असलेली अंतिम भरपाईची रक्कम आणि पोट-कलम (४) च्या तरतुदीनुसार उक्त वित्तीय वर्षामध्ये एखाद्या राज्याला दिलेली एकूण तात्पुरती भरपाईची रक्कम यांमध्ये कोणताही फरक असल्यास, तो, नंतरच्या वित्तीय वर्षात राज्याला देण्यात येणाऱ्या भरपाईच्या रकमेनुसार समायोजित करण्यात येईल.

(६) जेव्हा कोणत्याही वित्तीय वर्षात द्यावयाची कोणतीही भरपाईची रक्कम देय नसेल तेव्हा, आणि आधीच्या वर्षामध्ये एखाद्या राज्याला कोणतीही अधिक रक्कम देण्यात आली असेल तेव्हा अशा प्रकरणी, ही रक्कम राज्याकडून केंद्र सरकारला परत करण्यात येईल आणि अशी रक्कम, विहित करण्यात येईल अशा रीतीने निधीमध्ये जमा करण्यात येईल.

१. २०१८ चा अधिनियम क्रमांक ३४ याच्या कलम २ द्वारे, हा मजकूर दाखल केला (१ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी व तेव्हापासून).

उपकर आकारणे ८. (१) केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या कलम ९ मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे, वस्तुंच्या किंवा व सूल करणे. सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या अशा राज्यांतर्गत पुरवठ्यावर आणि एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या कलम ५ मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे वस्तुंच्या किंवा सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या अशा आंतरराज्यीय पुरवठ्यावर उपकर आकारण्यात येईल, आणि ज्या दिनांकापासून केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आल्या असतील त्या दिनांकापासून वस्तू व सेवा कराच्या अंमलबजावणीमुळे उद्भवणाऱ्या महसुलाच्या हानीकरिता राज्यांना भरपाईची रक्कम देण्याच्या प्रयोजनार्थ, परिषदेच्या शिफारशीवरून विहित करण्यात येईल अशा रीतीने पाच वर्षांच्या कालावधीकरिता किंवा, परिषदेच्या शिफारशीवरून विहित करण्यात येईल अशा कालावधीकरिता वसूल करण्यात येईल :

परंतु असे की, जिने केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या कलम १० अन्वये, आपसमेळ आकारणीचा पर्याय स्वीकारण्याचा निर्णय घेतला असेल अशा करपात्र व्यक्तीने केलेल्या पुरवठ्यावर असा उपकर आकारण्यायोग्य असणार नाही.

(२) केंद्र सरकार, परिषदेच्या शिफारशीवरून, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे, विनिर्दिष्ट करील त्याप्रमाणे, मूल्य, प्रमाण यांच्या आधारे किंवा अनुसूचीच्या स्तंभ (४) मधील संबंधित नोंदीमध्ये तिच्यासमोर नमूद केलेल्या दरापेक्षा अधिक असणार नाही अशा दराच्या आधारे, अनुसूचीच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केले आहे त्याप्रमाणे वस्तुंच्या व सेवांच्या अशा पुरवठ्यावर उपकर आकारण्यात येईल :

परंतु असे की, जेव्हा वस्तुंच्या किंवा सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या कोणत्याही पुरवठ्यावर, त्यांच्या मूल्याच्या संदर्भात उपकर आकारणीयोग्य असतो तेव्हा अशा बाबतीत, अशा प्रत्येक पुरवठ्याकरिता, मूल्य, वस्तुंच्या व सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या सर्व राज्यांतर्गत व आंतरराज्यीय पुरवठ्यांसाठी केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या कलम १५ अन्वये निर्धारित करण्यात येईल :

परंतु आणखी असे की, भारतात आयात केलेल्या वस्तूंवरील उपकर, जेव्हा सीमा शुल्क प्रशुल्क अधिनियम, १९७५ अन्वये निर्धारित केलेल्या मूल्यावर, सीमा शुल्क अधिनियम, १९६२ याच्या कलम १२ अन्वये १९७५ चा उक्त वस्तूंवर सीमा शुल्के आकारली जातात त्या टप्प्यावर, सीमा शुल्क प्रशुल्क अधिनियम, १९७५ याच्या कलम ३ याच्या तरतुदीनुसार आकारण्यात येईल व वसूल करण्यात येईल.

५१.
१९६२ चा
५२.

विवरणे, प्रदाने व परतावे.

९. (१) वस्तुंचा किंवा सेवांचा अथवा दोन्हीचा करपात्र पुरवठा करणारी प्रत्येक करपात्र व्यक्ती,—

(क) या अधिनियमान्वये प्रदेय असलेली उपकराची रक्कम विहित करण्यात येईल अशा रीतीने चुकती करील ;

(ख) केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमान्वये दाखल करावयाच्या विवरणांसह, विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यांत अशी विवरणे सादर करील ; आणि

(ग) प्रदान केलेल्या अशा उपकराच्या परताव्यांकरिता विहित करण्यात येईल अशा नमुन्यांत अर्ज करील.

(२) दाखल करावयाच्या नमुन्याखेरीज, विवरणे भरण्याच्या व परताव्यांचा दावा करण्याच्या सर्व प्रयोजनार्थ, केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या तरतुदी आणि त्याखाली केलेले नियम, उक्त अधिनियम किंवा त्याखाली केलेले नियम या अन्वये अशा पुरवठ्यावर केंद्रीय कराची आकारणी व वसुली करण्याच्या संबंधात ते जसे लागू होतात तसेच ते, शक्य असेल तेथवर, वस्तुंच्या किंवा सेवांच्या अथवा दोन्हीच्या सर्व करपात्र पुरवठ्यावर कलम ८ अन्वये आकारणीयोग्य असलेल्या उपकराची वसुली व आकारणी करण्याच्या संबंधात लागू होतील.

उपकराचे उत्पन्न निधीमध्ये जमा करणे. १०. (१) कलम ८ अन्वये आकारणीयोग्य असलेल्या उपकराचे उत्पन्न आणि परिषदेद्वारे शिफारस करण्यात येतील अशा अन्य रकमा, वस्तू व सेवा कर भरपाई निधी या नावाने ओळखल्या जाणाऱ्या अव्यपगत निधीत जमा करण्यात येतील, त्या भारताच्या सार्वजनिक लेख्याचा भाग बनतील आणि उक्त कलमात विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रयोजनांकरिता त्यांचा वापर करण्यात येईल.

(२) कलम ७ अन्वये राज्यांना प्रदेय असलेल्या सर्व रकमा, अशा निधीमधून प्रदान करण्यात येतील.

(३) संक्रमण कालावधीच्या अखेरीस निधीतील न वापरलेल्या उर्वरित रकमेच्या पन्नास टक्के रक्कम, केंद्राचा हिस्सा म्हणून भारताच्या एकत्रित निधीमध्ये हस्तांतरित करण्यात येईल आणि शिल्लक पन्नास टक्के रक्कम, संक्रमण कालावधीच्या शेवटच्या वर्षात, राज्य करातील किंवा, यथास्थिति, संघ राज्यक्षेत्र वस्तू व सेवा करातील त्यांच्या एकूण महसुलाच्या प्रमाणात राज्यांमध्ये वितरित करण्यात येईल.

^१[(३ क) पोट-कलम (३) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, परिषदेकडून शिफारस करण्यात येईल त्याप्रमाणे, संक्रमण कालावधीमधील कोणत्याही वित्तीय वर्षातील कोणत्याही वेळी जी न वापरता निधीमध्ये शिल्लक राहते अशा रकमेपैकी पन्नास टक्के रक्कम, केंद्राचा हिस्सा म्हणून भारताच्या एकत्रित निधीमध्ये हस्तांतरित करण्यात येईल, आणि शिल्लक पन्नास टक्के रक्कम, कलम ५ च्या तरतुदीनुसार निर्धारित केलेल्या राज्यांच्या आधार वर्ष महसुलाच्या प्रमाणात राज्यांमध्ये वितरित करण्यात येईल :

परंतु असे की, कोणत्याही दोन महिन्यांच्या कालावधीसाठी, कलम ७ अन्वये द्यावयाच्या भरपाईच्या आवश्यकतेनुसार निधीमध्ये वसूल झालेल्या रकमेत तूट आल्यास अशा बाबतीत, तुटीच्या रकमेच्या पन्नास टक्के, परंतु परिषदेने शिफारस केल्याप्रमाणे, केंद्राकडे व राज्यांकडे हस्तांतरित केलेल्या एकूण रकमेपेक्षा अधिक नसेल इतकी रक्कम, केंद्राकडून आणि शिल्लक पन्नास टक्के रक्कम, कलम ५ च्या तरतुदीनुसार निर्धारित केलेल्या राज्यांच्या आधार वर्ष महसुलाच्या प्रमाणात राज्यांकडून वसूल करण्यात येईल.]

(४) निधीशी संबंधित लेखांची, भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाद्वारे किंवा त्याने नियुक्त केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीद्वारे, त्याच्याकडून, विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा कालांतराने लेखापरीक्षा करण्यात येईल आणि अशा लेखापरीक्षेच्या संबंधातील कोणताही खर्च, केंद्र सरकारकडून भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकास प्रदेय असेल.

(५) भारताच्या नियंत्रक व महालेखापरीक्षकाने किंवा याबाबतीत त्याने नियुक्त केलेल्या अन्य कोणत्याही व्यक्तीने प्रमाणित केल्याप्रमाणे निधीचे लेखे, त्यावरील लेखापरीक्षा अहवालासह संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर ठेवण्यात येतील.

११. (१) ज्या मूल्यनिर्धारण, निविष्टी कर जमा, बिगर-आकारणी, अल्प-आकारणी, व्याज, अपिले, अपराध उपकराशी संबंधित अन्य तरतुदी. व शास्ती यांच्याशी संबंधित आहेत त्या तरतुदीसह केंद्रीय वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या तरतुदी व त्याखाली केलेले नियम, उक्त अधिनियम किंवा त्याखाली केलेले नियम या अन्वये अशा राज्यांतर्गत पुरवठ्यांवरील केंद्रीय कराच्या आकारणीच्या व वसुलीच्या संबंधात, ते जसे लागू होतात तसेच ते, वस्तुंच्या व सेवांच्या राज्यांतर्गत पुरवठ्यांवर कलम ८ अन्वये आकारणीयोग्य असलेल्या उपकराची आकारणी व वसुली करण्याच्या संबंधात, योग्य त्या फेरफारांसह, लागू होतील.

(२) ज्या मूल्यनिर्धारण, निविष्टी कर जमा, बिगर आकारणी, अल्प आकारणी, व्याज, अपिले, अपराध व शास्ती यांच्याशी संबंधित आहेत त्या तरतुदीसह एकात्मिक वस्तू व सेवा कर अधिनियमाच्या तरतुदी व त्याखाली केलेले नियम, उक्त अधिनियम किंवा त्याखाली केलेले नियम या अन्वये अशा आंतरराज्यीय पुरवठ्यांवरील एकात्मिक कराच्या आकारणीच्या व वसुलीच्या संबंधात, ते जसे लागू होतात तसेच ते, वस्तुंच्या व सेवांच्या आंतरराज्यीय पुरवठ्यांवर कलम ८ अन्वये आकारणीयोग्य असलेल्या उपकराची आकारणी व वसुली करण्याच्या संबंधात, योग्य त्या फेरफारांसह, लागू होतील :

परंतु असे की, कलम ८ अन्वये आकारणीयोग्य असलेल्या वस्तुंच्या व सेवांच्या पुरवठ्यावरील उपकराच्या बाबतीत निविष्टी कराची जमा रक्कम, उक्त कलमान्वये आकारणीयोग्य असलेल्या वस्तुंच्या व सेवांच्या पुरवठ्यावर उक्त उपकराचे प्रदान करण्याबाबतच केवळ वापरण्यात येईल.

१. २०१८ चा अधिनियम ३४ याच्या कलम ३ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट केला (१ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी व तेह्वापासून).

नियम करण्याचा**अधिकार.**

१२. (१) केंद्र सरकार, या अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आणण्यासाठी परिषदेच्या शिफारशीवरून राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियम करील.

(२) विशेषत: व पूर्वगामी अधिकाराच्या सर्वसाधारणतेस बाध न येता, अशा नियमांमध्ये, पुढीलपैकी सर्व किंवा त्यापैकी कोणत्याही बाबीकरिता तरतूद करता येईल :—

(क) कलम ५ च्या पोट-कलम (३) अन्वये, संविधानाच्या अनुच्छेद २७९ क च्या खंड (४) च्या उप खंड (छ) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या राज्यांच्या एकूण आधार वर्ष महसुलात ज्या अंतर्भूत केलेल्या होत्या अशा शर्ती ;

(ख) संबंधित राज्याच्या एकत्रित निधीत जमा न केलेला महसुलाचा कोणताही भाग, ज्यांस अधीन राहून, कलम ५ च्या पोट-कलम (६) अन्वये, राज्याच्या एकूण आधार वर्ष महसुलात अंतर्भूत करण्यात येईल, त्या शर्ती ;

(ग) कलम ७ च्या पोट-कलम (६) अन्वये राज्यांकडून केंद्र सरकारला भरपाई रकमेचा परतावा देण्याची रीत ;

(घ) कलम ८ च्या पोट-कलम (१) अन्वये उपकराची आकारणीची व वसुलीची रीत आणि तो बसवण्याचा कालावधी ;

(ङ) कलम ९ च्या पोट-कलम (१) अन्वये उपकर प्रदान करण्याची, विवरणे व उपकराचा परतावा सादर करण्याची रीत व नमुने ; आणि

(च) नियमांद्वारे जी विहित करावयाची आहे किंवा विहित करता येईल, किंवा जिच्या बाबतीत तरतूद करावयाची आहे अशी कोणतीही अन्य बाब.

नियम संसदेसमोर**ठेवणे.**

१३. केंद्र सरकारने या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर होईल तितक्या

लवकर, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर, ते एका सत्राने अथवा दोन किंवा अधिक क्रमवर्ती सत्रे मिळून बनलेल्या अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता सत्रासीन असताना, मांडण्यात येईल आणि उपरोक्त सत्राच्या किंवा क्रमवर्ती सत्रांच्या लागोपाठचे सत्र संपण्यापूर्वी जर त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत झाले तर, त्यानंतर असा नियम, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, मुळीच अंमलात येणार नाही, तथापि, अशा कोणत्याही फेरबदलामुळे किंवा विलोपनामुळे, त्या नियमान्वये यापूर्वी केलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

अडचणी दूर**करण्याचा****अधिकार.**

१४. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आणताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, केंद्र सरकारला,

परिषदेच्या शिफारशीवरून, राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, ती अडचण दूर करण्यासाठी त्यास आवश्यक

किंवा इष्ट वाटतील अशा या अधिनियमाच्या तरतुदीशी विसंगत नसतील अशा तरतुदी करता येतील :

परंतु असे की, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून ^१[पाच वर्षांचा] कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, या कलमान्वये कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

(२) या कलमान्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर मांडण्यात येईल.

१. २०२० चा अधिनियम क्रमांक १२ याच्या कलम १४० द्वारे “तीन वर्षांच्या” या मजकुराएवजी दाखल केला (२७ मार्च, २०२० रोजी व तेब्बापासून).

अनुसूची

[कलम ८(२) पहा]

१. या अनुसूचीमध्ये, जेथे जेथे “ प्रशुल्क बाब ”, “ शीर्षक ”, “ उप-शीर्षक ” व “ प्रकरण ” यांचा संदर्भ येतो तेथे तेथे त्यांचा सीमा शुल्क प्रशुल्क अधिनियम, १९७५ याच्या पहिल्या अनुसूचीमधील अनुक्रमे प्रशुल्क १९७५ चा ५१. बाब, शीर्षक, उप-शीर्षक व प्रकरण हा अर्थ असेल.

२. सीमा शुल्क प्रशुल्क अधिनियम, १९७५ याच्या पहिल्या अनुसूचीचा अन्वयार्थ लावण्याचे नियम, १९७५ चा ५१. पहिल्या अनुसूचीचे कलम व प्रकरण टिपा व सर्वसाधारण स्पष्टीकरणात्मक टिपा या अनुसूचीचा अन्वयार्थ लावण्यासाठी शक्य होईल तितपत, लागू होतील.

अनुक्रमांक	वस्तुंच्या किंवा सेवांच्या पुरवठ्याचे वर्णन	प्रशुल्क बाब, शीर्षक, उप-शीर्षक, प्रकरण किंवा, यथास्थिति, वस्तुंचा ज्या दराने वस्तू व सेवा कराच्या भरपाई उपकराची किंवा सेवांचा पुरवठा	वसुली करण्यात येईल तो कमाल दर
(१)	(२)	(३)	(४)
१.	पान मसाला.	२१०६ ९० २०	एकशे पस्तीस टक्के या मूल्यानुसार.
२.	तंबाखू उत्पादनांसह तंबाखू व तंबाखूच्या अन्य उत्पादित प्रतिवस्तू.	२४	चार हजार एकशे सत्तर रुपये प्रति हजार काढ्या किंवा दोनशे नव्वद टक्के या मूल्यानुसार किंवा त्याचा संयोग, परंतु तो चार हजार एकशे सत्तर रुपये प्रति हजार काढ्या अधिक दोनशे नव्वद टक्के मूल्यानुसार यापेक्षा अधिक असणार नाही. चारशे रुपये प्रति टन.
३.	दगडी कोळसा, विटा, अंडाकृती वस्तू व जेट वगळून दगडी कोळसा, लिग्नाईट- मग ती एकत्रित केलेली असोत किंवा नसोत-पीट (पीटच्या कचन्यासह) - मग ते एकत्रित केलेले असोत किंवा नसोत यांपासून निर्माण केलेली तत्सम घनरूप इंधने.	२७०१, २७०२ किंवा २७०३	
४.	वायुमिश्रित पेये.	२२०२ १० १०	पंधरा टक्के मूल्यानुसार.
५.	चालकासह तेरापेक्षा जास्त नसलेल्या व्यक्तींच्या वाहतुकीकरिता असलेली मोटार वाहने.	८७०२ १०, ८७०२ २०, ८७०२ ३० किंवा ८७०२ ९०	[पंचवीस टक्के मूल्यानुसार.]
६.	स्थानक मालडब्बे व शर्यतीच्या गाड्यांसह मुख्यतः व्यक्तींच्या वाहतुकीकरिता संकल्पचित्रित केलेल्या मोटार गाड्या व अन्य मोटार वाहने (चालकासह, दहा किंवा अधिक व्यक्तींच्या वाहतुकीकरिता असलेली मोटारवाहने याव्यातिरिक्त).	८७०३	[पंचवीस टक्के मूल्यानुसार.]
७.	अन्य कोणताही पुरवठा.		पंधरा टक्के मूल्यानुसार.

- २०१८ चा अधिनियम क्रमांक ९ याच्या कलम २ द्वारे हा मजकूर समाविष्ट केला (२ सप्टेंबर, २०१७ रोजी व तेव्हापासून).
- वरील अधिनियमाच्या कलम २ द्वारे हा मजकूर दाखल केला (२ सप्टेंबर, २०१७ रोजी व तेव्हापासून).